

Alparçelioplu, 2

SERİ
SERIE **B**

CİLT
TOME **XXIV**

SAYI
FASCICULE **I**

1974

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

YURDUMUZDA ORMANCILIK ÖĞRETİMİNİN BAŞLANGIÇ TARİHİ HAKKINDA BİR TAKVİM ARAŞTIRMASI

Yazan :

A. Necati AKGÜR

Türkiyede ormancılık öğretimine, ilk olarak, 1857 yılında, «Tassy Okulu» ile başlandığı görüşü, yaygın ve kesinlik kazandırılmış bir görüştür. Bu durum, belgelerle, yani bilimsel olarak, kanıtlanmış kabul edilmekte ve artık üzerinde bir tartışma açılması gereksiz görülmektedir.

Bu konuda, kişisel olarak görebildiğimiz kadarıyla, şimdiye değin yapılan araştırma ve incelemeleri, buunan belgeleri şöylece özetlemek mümkündür:

1. Bir kaynakta, Terceman-ı Ahval gazetesinin 20 Şevval 1277 (1 Mayıs 1861) tarihli sayısından alınarak, «1273 (1856) te ilk defa olarak bir orman mektebi açılmıştır. İstanbulda Ticarethane'de açılmış olan bu mektebin ilk mezunları Nazif, Rüştü, Mehmet, Hüseyin, Markar, Artin, Redhouse Efendilerdi.» denmektedir (13, s. 194).

2. «Ormancılığımızın Tarihine Dair Kıymetli Bir Vesika» başlığı altında, M. Fahrettin tarafından kaleme alınmış yazıda, kısaca anlattırsak, M. Tassy'nin ilk öğrenci ve mezunlarından Ali Rıza efendiye ait diploma ile fransızca-el yazması olarak, derslerde tutulan ders notlarının yazılı bulunduğu bir defterin, oğlu Sadi bey tarafından, Orman Ali Mektebi kitaplığına hediye edildiği belirtilmekte ve konuyla ilgili açıklama-yorumlar yapılmaktadır. Söz konusu defter, diploma ve Sadi beyin mektubu, halen Orman Fakültemizin Ormancılık Politikası Kürsüsü'nde bulunmaktadır. Ormancılık tarihi yönünden, gerçekten baha biçilemez bir değer taşıyan, 5 Zilkade 1277 (15 Mayıs 1861) tarihli bu diplomayla, Rıza efendinin, rütbe-i râbia, yani askeri rütbelerden kolâğası derecesinin karşılığı olan, dördüncü dereceden devlet memurluğunu hak etmiş olduğu, orman müfettişliği gibi memuriyetleri yapmaya gerekli bilgiyi öğrenmiş olduğu, ilerde orman memurlarının tayinlerinin yapılacağı zaman onun da tayininin çıkarılacağı belirtil-

mektedir. Sadi beyin mektubunda ise, «1274 hicri yılında açılmış olan ilk Orman Mektebi'nin...» denilmektedir.

Yazı sahibi M. Fahrettin bey, yaptığı açıklamada, «Not defterinde (Tassy) nin ismi ve mektebin 1274 hicri yılında açıldığı hakkında bir kayıt yoksa da Sadi beyin bunları bulup yazabilmesi hiç şüphesiz pederlerinin özel belgeleri sayesinde mümkün olabilmektedir.»

«Şu belgeler sayesinde Yüksek Orman Mektebi'nin 1274 hicri yılında yani 1857 milâdi yılında açıldığı ortaya çıkıyor demektir. Her ne kadar diploma tarihi ile Mektebin açılışı olarak gösterilen tarih arasında üç yıl gibi bir fark varsa da bu fark o sıralarda mektebin üç yıl olmasına kanıt getirmez.»

«Zira, ilk Fransız uzmanlar hey'etinde bulunmuş olan Mösyö (Bricogne) nun 1876 yılında yayımlanan raporlarının tarafımızdan çevrilip 1927 tarihli Mühassıslar Mecmua'sında basılan çevirisinin 19 uncu sayfasında, ilk yıllarda öğretimin iki yıl ve 1859 ve 1877 sıralarında 3 yıl olduğu açıkça anlatılmaktadır.»

«Mösyö Tassy'nin 1863 yılında Türkiyeyi terk ettiği ve Mektepte yeni örgütlenmeler yapıldığı, 19 uncu sayfada da 1868 denberi Mösyö Simon'un Mektep müdürü olduğu ve 20 nci sayfada ise Mösyö Tassy'nin öğrencilerinden gayri, 1869 yılından 1873 yılına kadar dört öğrenim dönemine ayrılmak üzere 42 genç yetiştiği bildirilmesine nazaran 1866 dan başlayarak Mektebin öğrenim süresinin üçe çıkarıldığına hüküm edilebilir» diyor (5, s. 1).

3. Ormancılık tarihimizi araştıranların, kuşkusuz, en başında gelen ve araştırmacıların şeref locasında yerini almış bulunan sayın H. Nadir Kutluk, «Tassy» başlıklı yazısında, «Bunun üzerine hicri 1274 (1856) de Ticarethane'de, Tercüme Odası'na bağlanan Orman Mektebi'ni açmıştır». «Dokuz kişiden ibaret ilk dönem öğrencilerini hicri 1277 (1860) yılında mezun ederek, Ticaret Ve Ziraat Nezareti'nden diplomalarını verdirmiştir» diye yazıyor (9, s. 150) .

4. Ormancılığımız tarihini araştırma alanında verilmiş ilk ve maalesef sonuncu da olacak gibi görünen «Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar» adlı yapıtında, sayın Halil Kutluk, «M. Tassy'nin açmış olduğu Orman Mektebi'nden mezun olanlar» in listesini vermekte ve ilk dönem öğrencilerinin mezuniyet tarihi olarak 1279 (1863) tarihini almaktadır (10, s. 611) .

5. Prof. Bernhard, Orman Şube Direktörü Nejat'ın verdiği bilgiye dayanarak, «Orman Mektebi 1864 de Tassy tarafından kurulmuş...» demektedir (2, s. 112).

6. Ormancılığımız tarihi konusunda yaptığı araştırmalarıyla da kendisini tanıdığımız ve şimdilerde de serbest yazarlık yaşantısını sürdüren sayın Kerim Yund, «Cumhuriyet Çağlarında 20 Yıllık Ormanlık Öğretimine Bakışlar» başlıklı yazısında, yukarıda bizim de bir bölümünü aldığımız örnekleri ve daha başkalarını sıralıyor, sonra da bazıları üzerinde yorumlarda bulunuyor. Örneğin şöyle diyor: «Orman ve Av'ın, 1943 yılı altıncı sayısındaki Halil Kutluk'un Tassy başlıklı yazısının 153 üncü sahifesindeki kısmının birinci sütununda Orman Mektebi'nin açıldığı tarih hicri 1274, milâdi 1856 deye gösterilmiştir. 1274 hicri'nin milâdi'si 1857 dir ve 1856 milâdi'nin hicri'si 1273 dür. Acaba doğru hangisi?»

Konuyu şöyle bağlıyor: «Gösterdikleri kanıtların güven ve yakınlığına göre bizce de Orman Mektebi'nin 1856 da açılmış olması olasılığı kuvvetlidir» (15, s. 240).

7. «Türkiye Ormancılığında Öğretimin Seyri, Öğretimle İlgili Bazı Mevzuat ve Teşkilât» başlıklı incelemesinde, sayın Halil Kutluk, «Bu Okulun açılış günü hakkında şimdiye kadar kesin bir tarih verilmemiştir. Fakat 22.11.1286 (1869) tarihli (Simon'un Orman Mektebi) ve 29 Recep 1297 (1880) günlü (Orman ve Maadin Mektebi) nizamnamelerine göre, öğretime daima 1 Eylülde başlanmıştır. Bu itibarla, Tassy'nin bu okulunda da eylül ayının 1 inci günü öğretime başlandığı neticesine varılmaktadır. Ve açılış yılı olan 1857 de, göğüslerde iftiharla taşınan rozet üzerinde görülmektedir» diyor (11, s. 142) .

*

**

Tassy Mektebi adıyla anılan, ilk Orman Yüksek Okulumuzun 1857 de öğretime başladığına dair yanlış bir sanı, bizde yaygındır, kökleşmiştir, bilimsel bir gerçek olarak kabul edilmektedir ve biz bu tarihi, rozetlerimize kazımışızdır.

Ancak memleketimizde, ilk ormancılık öğretimi, 1857 de değil, 1858 de başlamıştır.

Bizim bu incelemede amacımız, konuyu örten perdeyi, sadece bir ucundan tutup kaldırmak, sonra da yukarıda yedi madde halinde sıraladığımız hususları tartışmak ve yorumlamaya çalışmaktır.

Aslında bütün hata, tek bir noktadan çıkarak çevreye yayılmıştır. Bu noktaya, daha önce, 6 ncı maddede sözünü ettiğimiz incelemede, sayın Kerim Yund da, tam bir isabetle parmak basıyor. Diyor ki: «...Orman Mektebinin açıldığı tarih hicri 1274, milâdi 1856 diye

gösterilmiştir. 1274 hicri'nin milâdi'si 1857 dir ve 1856 milâdi'nin hicri'si 1273 dür. Acaba doğru hangisi?»

Ne var ki sayın Yund bu soruyu cevaplandırmamıştır.

Oysa 1274 hicri'nin milâdi'si 1857 değildir; 22 Ağustos 1857 ile 10 Ağustos 1858 tarihleri arasındır, böylece hicri 1274 yılının ilk 4 ay 10 günlük bölümü, milâdi 1857, son 7 ay 10 günlük bölümü ise 1858 yılları içerisine dahil bulunmaktadır. Benzer şekilde 1856 milâdi'nin hicri'si 1273 değil, 22 Rebiülâhır (hicri ayların 4 üncüsü) 1272 ile 4 Cemaziyelevel (hicri ayların 5 incisi) 1273 arasındır.

Sayın Halil Kutluk'un, bizler için tek başvurulacak yapıt olan «Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar» kitabı bile, bu cinsten bazı hatalar taşımaktadır. Örneğin 180 inci sayfada 16 Zilhicce 1273 (1856), 183 üncü sayfada 10 Zilhicce 1273 (1856) ve 669 uncu sayfada 12 Şaban 1273 (1857), 670 inci sayfada 10 Şaban 1273 (1857) şeklinde yazılmıştır. Oysa zilhicce yılın son ay'ı, şaban 8 inci ay'dır; 12 inci ay 1856 içerisinde olursa, bundan önceki 8 inci ay, 1857 yılı içerisinde olamaz.

Bu itibarla sözünü ettiğimiz yazarların, bu çok önemli noktaları gözden kaçırmış, yani hicri ve milâdi tarihleri birbirlerine dönüştürme işini ihmal etmiş oldukları anlaşılmaktadır.

Biz bu incelememizde, söz konusu tarih dönüştürmeleri için, henüz yayınlanmamış olan «Hicri Tarihleri Rumi ve Milâdi Tarihlerle Çevirme Cetvelleri» yapıtımızdan yararlandık.

Konumuza girmeden önce, Hicri-Rumi-Milâdi takvimler ve tarih dönüştürmelerine ilişkin kısa bir hatırlatma yapmak yerinde olacaktır.

Bilindiği üzere, takvimler, iki temel gök cisminin hareketlerine dayandırılarak yapılmaktadır. Bu gök cisimlerinden biri Güneş, öteki de Ay'dır.

Buna göre iki türlü takvim söz konusudur:

I. Güneş takvimleri

II. Ay takvimleri

I. G Ü N E Ş (Şems) T A K V İ M L E R İ

Dünya, Güneşin etrafında ve elips şeklindeki yörüngesi üzerinde bir tam dolanımını 365 gün 5 saat 48 dakika 46 saniye'de ya da 365, 2422 günde tamamlar. Güneş takvimleri bu temel gerçeğe dayandırılmaktadır.

Şimdiye kadar, iki çeşit Güneş takvimi yapılmıştır :

1. Rumi yada Jülyen takvimi
2. Milâdi yada Gregoryen takvimi.

1. RUMİ YADA JÜLYEN TAKVİMİ

Ünlü Roma imparatoru Jül Sezar, M. Ö. 45 yılında, döneminin bilim merkezi olan İskenderiye'den astronomi bilgini Sosigenes'i, yeni bir takvim yapma işiyle yükümlendi. Şimdi bizce rumi, batılılarca da Jülyen takvimi olarak adlandırılan takvim böyle doğdu. İlkeleri şöylece belirlendi:

a. Bir yıl 365,25 gündür. Ancak gün kesirli olamayacağından, ardarda üç yıl 365, dördüncü yılsa 366 gün sayılacaktır. Böylece 4 le bölünebilen bütün yıllar, 366 günlük artık yıllardır. Bu ekleme şubat ay'ına yapılacaktır. Örneğin 1900, 1904, 1908, 1912,... 1972, 1976,... yılları şubat 29 gün, ara yıllardaysa 28 gün çekecektir.

b. Temmuz ay'ına imparator kendi adını verdi. Örneğin fransız dilinde juillet dendiği gibi. Ve onu 31 gün çekti. Böyle olunca o zamana kadar 30 gün çeken şubat ay'ı 29 güne düştü. Jül Sezar'dan sonra imparator olan Oğüst'te, temmuzdan sonraki ay'a kendi adını verdi ve onu 31 günlü yaptı; bu sefer şubat 28 e düştü (ancak dört yılda bir 29 gün).

c. Yılbaşı ocak ay'ına alındı.

d. Bu takvimde yılların başlangıcı, yani sıfır yılı, o zaman hangi tarihteki hangi olaya göre belirlendi, bilinmiyor. Ancak sonradan Avrupa âlemi, başlangıç yılını belirlemek için Hz. İsa'nın doğumu olayını yani milât'ı kabul etti.

2. MİLÂDİ YADA GREGORYEN TAKVİMİ

Bir yıl, gerçek süresi olan 365,2422 gün yerine 365,25 gün alınınca, yılda 0,0078 günlük bir hata doğuyordu. Bu hatanın giderilmesi, 1582 yılında, Papa Greguar tarafından emrolundu. Böylece de milâdi yada Gregoryen takvim doğmuş oldu. İlkeleri:

a. Yılda 0,0078 gün, 100 yılda 0,78 gün; 128 yılda yaklaşık 1 gün ($0,0078 \times 128 = 0,9984$ gün, yada $1 : 0,0078 = 128$ yıl); 400 yılda yaklaşık 3 gün (3,12 gün) yapar. Bu hatayı gidermek için yapılacak iş şudur: 00 la biten yıllardan ardarda üç tanesi 365 gün; dördüncü ve 400 le bölünebileni 366 gün çekmelidir. Örneğin 1300, 1400, 1500 yılları 365 gün, 1600 yılı (400 le bölünebilir) 366 gün çekecektir. (Rumi ya-

da Jülyen takvimindeyse, 4 le bölünebilen bütün yıllar gibi, bu yıllar da 366 gün çekiyordu.)

Demek oluyor ki milâdi ve rumi takvimler arasında 400 yılda 3 gün fark vardır.

b. Bu takvimin başlangıcı, yine Hz. İsa'nın doğum tarihidir. Bu nedenle biz milâdi diyoruz, batı dünyası Gregoryen diyor.

c. Ancak hatanın giderilmesi hesabı, Hz. İsa'nın doğum tarihine dayandırılmaz. 325 yılında İznik (Bursa'nın ilçesidir) de toplanmış olan ilk hristiyan meclisi'nin bu toplantı tarihine dayandırılır. Bu tarihten (325 den), o güne (1582 ye) kadar 1257 yıl geçmiş ve bu süre boyunca hata, 9,8046 günü ve tam'a yuvarlanırsa 10 gün'ü bulmuştur. $(1257 \times 0,0078 = 9,8046)$.

Böylece Papanın buyruğuyla, Roma'da, 4 Ekim 1582 gününü izleyen gün 15 Ekim 1582 günü olarak kabul ve ilân edilmiştir. Aynı işlem Fransa'da, 9 Aralık 1582 gününden sonra 20 Aralık 1582 günü, İngiltere'de 3 Eylül 1752 (170 yıl geçince) gününden sonra 15 Eylül 1752 günü getirilmek yoluyla yapılmıştır. Bu takvimi İspanya, Portekiz, Danimarka'da İtalya ve Fransa'yla aynı tarihte, Rusya 1918 de, Yunanistan 1923 de kabul etmişlerdir. Bizdeyse (28 Rebiülâhır 1335-8 Şubat 1332 gün ve 200 sayılı kanunla) «1332 senesi şubatı'nın 16 ncı günü, 1333 senesi mart'ının 1 inci günü itibar edilecektir» şeklinde, 1917 yılında kabul görmüştür.

Ancak bu kabul, yalnızca, gün'ün 13 gün ilerletilmesi yolunda olmuş, yıl yine rumi olarak kalmıştır. Bu da 1925 yılı sonunda, (9 Cemaziyelâhır 1344-26 Kânunevel 1341 gün ve 698 sayılı kanunla) «1341 senesi kânunevelinin (aralık) 31 inci gününü takip eden gün 1926 senesi kânunsani'sinin (ocak) 1 inci günüdür.» şeklinde, tamamen milâdi tarihe dönüş gerçekleştirilmiştir.

a ve c maddelerinde sözünü ettiğimiz, milâdi takvimin rumi'ye göre, 128 yılda 1 gün hesabıyla 400 yılda 3 gün kısaltılması işlemi şöyle yapılmaktadır:

1582 yılında, her iki takvim arasında 10 günlük bir farkın ortaya çıktığını söylemiştik. Bu yılı izleyen, ilk 00 lı 1600 yılı, 4 le bölünebilen bir yıl olduğundan, bir kısaltma söz konusu olmaz ve iki takvimde, şubat ay'ı 29 gün çektirilir.

1700 yılındaysa, rumi takvimde şubat ay'ı 29 gün çeker, fakat milâdi'de şubat 28 de biter ve ertesi gün 1 mart gelir. Böylece milâdi

takvim, rumi'ye göre 1 gün daha ilerlemiş olur. Ve aradaki fark 11 gün'e çıkar. 1800 de 12 gün'e, 1900 de 13 gün'e vs.

Bu duruma göre, 1582 yılından geriye ve ileriye gidilirse, şu çizelge elde edilir:

325	yılları arasında milâdi takvim	1 gün ilerler,
500	»	2 »
600	»	3 »
700	»	4 »
900	»	5 »
1000	»	6 »
1100	»	7 »
1300	»	8 »
1400	»	9 »
1500	»	10 »
1700	»	11 »
1800	»	12 »
1900	»	13 »
2100	»	»

Böylece rumi takvimin gösterdiği günü, milâdi takvime çevirmek için, günler, çizelgede gösterilen gün sayısı kadar ilerletilir.

Bu durum, 1582 yılından sonrası için mutlaktır; evelki yıllar içinse, ancak gerçek milâdi günler bulunmak istendiğinde, bu işleme başvurulur. Ne var ki 1582 den önce, Avrupa da kullanılan takvim zaten rumi olduğu için, uygulamada buna gerek görülmez.

RUMİ - MILÂDİ TARİH DÖNÜŞTÜRMELERİ

Bizde, 1856 yılında yayımlanan «İslahat Fermanı» ndan sonra batılılaşmanın hızlandırıldığı bilinir. Yeni okullar açılır. (İlk Orman Mektebimiz gibi). Avrupayla bağlantılar kurularak, çeşitli alanlarda uzmanlar getirilir, (Tassy gibi), öğrenciler gönderilir vs. Bu arada Avrupa'yla aynı zamanı yaşama, aynı zamanda olma zorunluğu ve ihtiyacı ile de karşılaşıldığından, Avrupa takvimine geçiş yapılmak istenir. (O vakte kadar hicri takvim kullanılmaktadır). Ancak bu iş devlet zoruyla ya da bir yasa gereği olmaz. Gazeteler, devlet buyrukları, hicri tarihin yanında bir de Avrupadakine benzer bir tarih taşımaya başlarlar. Benzer diyoruz, çünkü bu, hristiyan Avrupanın, üç yüz yıla yakın bir za-

mandan beri kullandığı milâdi takvim değildir. 1582 den önce kullandığı rumi takvimdir. Avrupa günlerinden 12 gün öncesini göstermektedir. Ancak rumi takvimde yılların, Hz. İsa'nın doğum tarihini temel almış olması nedeniyle, bu yılların da alınmasından vazgeçilerek, yine hicri takvim yılı kullanılır. Üstelik yılbaşı da 1 mart olarak düşünülür. Görülüyor ki bizde kullanılan rumi takvimin yalnız günleri rumi'dir, kullanılmaya başlandığı geçen yüzyılda, milâdi'den 12 gün, yüz-yılımızdaysa 13 gün eksik olan günleri göstermektedir. Yıllar ise hicri yıla uydurulmuştur. Örneğin 6 Recep 1272 günü (milâdi 13 Mart 1856), rumi 1 mart 1272 ye karşı gelir. İlerde, hicri takvim konusunu incelerken açıklanacağı üzere, hicri yıllar rumi - milâdi yıllara göre, yaklaşık 33 yılda 1 yıl farkedeceği nedeniyle, giderek bu yıllar da hicri yıllara uymaz olmuşlardır. (Örneğin günümüzde, hicri yıl 1394 iken, rumi yıl 1389/90 a düşmüştür). Fakat milâdi yıllara uygunluk gösterirler. Bizdeki bu rumi takvimin, asıl rumi'den ayrıldığı ikinci nokta da, yılbaşısının 1 martta başlamasıdır.

Memleketimizde, yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, 1926 dan önceki yıllarda doğanların nüfus cüzdanlarındaki doğum yılları rumi'dir. Bu itibarla rumi-milâdi tarih dönüştürmeleri üzerinde biraz durmak yerinde olacaktır.

Örneğin 1328 doğumlu bir kimsenin yaşı nedir? sorusunu cevaplayalım:

14 Mart 1974 = 1 Mart 1390 (rumi) olduğundan

14 Mart 1912 = 1 Mart 1328 dir. Çünkü,

$$\begin{array}{r} 1390 \\ - 1328 \\ \hline 62 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 1974 \\ - 62 \\ \hline 1912 \end{array}$$

Ve bu kimse, kabaca 1912 doğumlu olup, 62 yaşındadır.

Bu hesabı daha kısa yoldan yapabiliriz. Şöyle ki:

14 Mart 1974 = 1 Mart 1390 (rumi) olduğundan, milâdi yıl ile rumi yıl arasında 584 yıllık bir fark vardır. Çünkü,

$$\begin{array}{r} 1974 \text{ milâdi} \\ - 1390 \text{ rumi} \\ \hline 584 \end{array}$$

Bu çıkarmanın aksi yapılır, yani içinde bulunduğumuz rumi yıl'a 584 yıl eklenirse, yine içinde bulunduğumuz milâdi yıl elde edilir.

Bu duruma göre, 1328 (rumi) doğumlu kimsenin, milâdi doğum yılı,

$$\begin{array}{r} 1328 \\ + 584 \\ \hline 1912 \end{array}$$

olacak demektir.

Ancak 1 Mart (rumi) den önceki 2 aylık, ocak ve şubat dönemi söz konusuysa, o zaman 585 ile toplam yapmak gerekir.

Şimdi bir-iki örnekle rumi tarihleri, milâdi tarihlere çevirelim:

Bunun için, 1900 lü yıllarda, günlere 13 gün, yıllara, 1 Mart (rumi) den sonra ve önce oluşlarına göre, 584 yada 585 yıl eklenecektir. 1800 lü yıllarda 12 gün, vs.

$$\begin{array}{r} 1) \quad 24 \text{ Mayıs } 1319 \text{ (rumi) = ? (milâdi)} \\ + 13 \quad + 584 \\ \hline \end{array}$$

37 Mayıs 1903 yada

6 Haziran 1903 (milâdi) olur.

$$\begin{array}{r} 2) \quad 21 \text{ Şubat } 1295 \text{ (rumi) = ? (milâdi)} \\ + 12 \quad + 585 \\ \hline \end{array}$$

33 Şubat 1880 yada

4 Mart 1880 (1880 yılı, 4 le bölünebilir, artık yıl'dır, şubat 29 gün çekecektir.)

Güneş takvimleri (rumi ve milâdi) konusunu kapatmadan önce, şunları da söyleyebiliriz: Daha başka Güneş takvimleri de vardır yada düşünülebilir. Ancak ana ilkeler değiştirilemez. Örneğin günümüzde, komşumuz İran'da kullanılan Celâli takvimi. Aslında İranlılara değil, Anadolu Selçuklu Türklerine aittir. Yıl yine 365/366 gündür. Yıl'ın ilk altı ay'ı 31, ardından gelen 5 ay'ı 30 ve sonuncu ay'ı 30 yada 31 gün çeker. Yılbaşısı 21 Marttır.

II. A Y (Kamer) T A K V İ M L E R İ

Bu takvimlerde zaman birimi ,adından da anlaşılacağı üzere, Ay'dır.

Ay'la ilgili olarak, bir aylık bir zaman süresi, başlıca, farklı iki şekil gösterir:

1. Ay, Dünyanın etrafında bir tam dolanımını 27 gün 7 saat 43 dakika 11 saniyede tamamlar. Ancak bu süre, takvim hesaplarında değil, gezegenler ve yapma uydular hesabında kullanılır. Bu nedenle konumuzu ilgilendirmemektedir.

2. Ay, incecik bir hilâl şeklinde ortaya çıkar, giderek büyür, tam bir tekerlek şeklini alır, sonra aksi yönden yine incelmeye başlar ve kaybolur gider. İşte Ay, bu periyodik hareketini 29 gün 12 saat 44 dakika = 29,5306 gün'de tamamlar.

Bir yıl'da 12 ay olduğundan,

$$\begin{array}{r} 29,5306 \\ \times 12 \\ \hline 1 \text{ yıl} = 354,3672 \text{ gün eder.} \end{array}$$

Kesirli gün olamayacağı nedeniyle, yapılacak takvimde, bu bir yıl'daki 0,3672 gün fazlasının dengelenmesi yani yıllara dağıtılması gereklidir.

Bu dengeleme için çeşitli olanaklar düşünülebilir. Örneğin yıl'da 0,3672 gün, 10 yılda 3,672 gün, 100 yılda 36,72 gün, 49 yılda 17,9928 gün, 79 yılda 29,0088 gün, 128 yılda 47,0016 gün eder. Böylece yine örneğin 128 yıllık bir periyot içerisine, 47 günü dağıtmak yoluyla bir Ay takvimi düzenlenebilir.

İslâm bilginleri, 30 yıllık periyotlara 11 gün'ü ($0,3672 \times 30 = 11,0160$) dağıtmak yoluyla bu işi yapmışlar, başlangıç yıl'ı olarak da Hz. Muhammed'in Hicret'ini (rumi 16 temmuz 622) almışlardır. Böylece kameri-hicri yada kısaca söyleyişle Hicri takvimi meydana getirmişlerdir.

$$\text{Demek oluyor ki hicri takvimde } 1 \text{ yıl} = 354 \frac{11}{30} \text{ gün'dür.}$$

Bu 11 gün, 30 yıllık bir periyot içinde, 2, 5, 7, 10, 13, 16, 18, 21, 24, 26, 29 uncu yıllara dağıtılır ve yılın sonuncu ay'ı olan zilhicce'ye eklenir. Böylece bu artık yıllarda zilhicce 30 gün (yıl 355 gün), diğer yıllarda 29 gün (yıl 354 gün) çeker.

Geriye kalan 354 gün, 12 ay'a bölünürse, 1 ay = 29,5 gün olduğundan, hicri takvimde aylar, ardarda bir 30, bir 29 gün çekerler.

Ay'ların sıralarıyla, adları ve gün sayıları şöyledir :

1. Muharrem	30	7. Recep	30
2. Safer	29	8. Şaban	29
3. Rebiülevel	30	9. Ramazan	30
4. Rebiülâhır	29	10. Şevval	29
5. Cemaziyelevel	30	11. Zilkade	30
6. Cemaziyelâhır	29	12. Zilhicce	29/30

Hicri ve milâdi yıllar arasında, yılına göre, 10, 11, 12 günlük bir fark vardır. Şöyle ki:

milâdi	hicri	fark
365	354	11 gün
365	355	10 »
366	354	12 »
366	355	11 »

Bu nedenle, hicri yıllar, her yıl, milâdi yıl'ın başka başka ay ve günlerine karşı gelerek başlar. Örneğin içinde bulunduğumuz 1974 yılı içerisinde, 1 Muharrem 1394 = 25 Ocak 1974 e karşı gelmektedir.

1394 yılı, 1394: 30 = 46 ve artan 14 hesabıyla, içinde bulunduğumuz, 1381 - 1410 yıllarını içine alan 30 yıllık, 47 nci periyotun 14 üncü yılı olduğundan, 354 gün çekecektir. 1974 yılı da, 4 le tam olarak bölünememesi dolayısıyla, 365 gün çekeceğinden, önümüzdeki hicri yıl, 11 gün önceki, 1 Muharrem 1395 = 14 Ocak 1975 gününe denk gelecektir.

HİCRİ TARİHLERİN MİLADİ TARİHLERE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Yukarıda verilen açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, bu işi, hesap yoluyla, tam olarak yapmak uygulamada hemen olanaksızdır. Bu iş, en iyi şekilde, bu amaçla hazırlanmış özel cetveller yardımıyla yapılır. Biz de bu incelememizde, tarafımızca hazırlanmış olan cetvelleri kullandık.

Hicri takvim, dini günlerin bu takvime göre düzenlenmesi dolayısıyla, günümüzde de kullanılmaktadır.

Örneğin ramazan ay'ı, oruç ay'ıdır; bu ay'ı izleyen 1 Şevval günüyse ramazan bayramıdır. Bu tarihten iki ay on gün sonra, 10 Zilhicce'de kurban bayramı gelir.

10 muharrem günü, aşure günü olarak bilinir.

Bu günlerin dışında, yine, 11/12 Rebiülevvel gecesi Mevlüt kandili, Receb ay'ının ilk perşembe/cuma gecesi Regaip kandili, 26/27 Recep gecesi Miraç kandili, 14/15 Şaban gecesi Berat kandili, ve 26/27 Ramazan gecesi Kadir gecesi'dir.

*
**

Şimdi biz, asıl konumuza, ilk Orman Mektebi'mizin nasıl olup ta 1857 de değil, 1858 de açılmış olabileceği sorununa dönelim .

İlk olarak şu yılları belirlemek gerekecektir :

1	Muharrem	1273 =	1 Eylül	1856	(milâdı)
1	»	1274 =	22 Ağustos	1857	»
1	»	1275 =	11 Ağustos	1858	»
1	»	1276 =	31 Temmuz	1859	»
1	»	1277 =	20 Temmuz	1860	» ve yine,
1	Ocak	1856 =	22 Rebiülâhır	1272	(4 üncü ay)
1	»	1857 =	5 Cemaziyelevel	1273	(5 inci ay)
1	»	1858 =	15 Cemaziyelevel	1274	
1	»	1859 =	26 Cemaziyelevel	1275	
1	»	1860 =	7 Cemaziyelâhır	1276	(6 ncı ay)
1	»	1861 =	18 Cemaziyelâhır	1277	dir.

A. Birinci maddede sözü geçen Terceman-ı Ahval gazetesi, 20 Şevval 1277 (1 Mayıs 1861) günlü sayısında ilk «Orman Mektebi» nin ilk mezunlarını vermektedir. Gazete bir gün önceki haberleri vereceğine göre, demek ki 19 Şevval 1277 günü, okul, öğrencilerini, bir mezuniyet töreni düzenleyerek mezun etmiş ve resmen tatile girmiştir.

İkinci maddede sözü edilen, Ali Rıza efendi'nin diploması da, daha sonra hazırlanmış ve onaydan geçmiştir. Mezuniyet gününden 15 gün sonraki, 5 Zilkade 1277 (15 Mayıs 1861) tarihini taşımaktadır. Böylelikle ilk tarih doğrulanmış olmaktadır. Dolayısıyla okul, ilk mezunlarını,

19 Şevval 1277 = 30 Nisan 1861 (milâdi) tarihinde vermiş olmaktadır.

B. Şimdi sayın Halil Kutluk'un 7 nci maddede sözünü ettiği şekilde, okulun 1 Eylül'de açılıp, 30 Nisan'da tatile girdiğini varsayalım. Ve üç yıl geriye giderek bu tarihleri belirleyelim:

1 Eylül 1858 den	30 Nisan 1859	a = 22	Muharrem	1275 den
1 Eylül 1859 den	30 Nisan 1860	a = 3	Safer	1276 den
1 Eylül 1860 den	30 Nisan 1861	a = 14	Safer	1277 den
	27 Ramazan	1275 e	(I. yıl)	
	9 Şevval	1276 e	(II. yıl)	
	19 Şevval	1277 e	(III. yıl)	

Burada, konu ile ilgili bir tarihi belgeyi gözden geçirmemiz uygun olacaktır.

Bu belgede, «Ormancılık bilimleri öğrenimi gören öğrencilerin, botanik ve hava iklim konularını işliyecek bir uygulama gezisi yapmak üzere, öğretmenleriyle birlikte, Üsküdar yakasında bulunan Alemdağ'ına gitmek istedikleri...» belirtilerek izin ve ödenek istenmektedir (10, s. 674).

Bu belgenin tarihi, 29 Rebiülevel 1275 ve teşrinievel 1274 (6 Kasım 1858) dir.

Bu tarih'in, birinci ders yılı içerisinde bulunduğu görülmektedir.

Eğer okulun öğrenim süresi, daha önce, 2 nci maddede sözü edilen, Bricogne'un raporunda açıkça anlatıldığı gibi, ilk yıllarda iki yıl, sonraları, üç yıl olmuş olsaydı, öğrencilerin bu Alemdağ gezileri nasıl mümkün olurdu?

Böylece bir tarihsel yanlışlığı daha düzeltmek gerekiyor ki o da şudur:

İlk Orman Mektebi'miz, iki yıl değil, üç yıl süreliydi.

C. Şimdi konumuzun asıl önemli noktasına geelim:

İlk Orman Mektebi'miz, 1857 de mi, yoksa 1858 de mi açılmıştır?

Eğer okul, dört yıllık değil idiyse, B maddesinde verdiğimiz tarih çizelgelerinden açıkça görüleceği gibi, 1858 de açılmıştır.

Orman Okulundan mezun ilk dokuz meslekdaşımızdan biri olan merhum Ali Rıza efendi'nin oğlu sayın Sadı bey, mektubunda, kuşkusuz ki, babasının özel belge yada bilgilerine dayanarak, Okul'un 1274 hicri yılında açıldığını belirtiyor. (Burada, bilginin yada başka bir deyişle anıların, özellikle kesin tarih konusunda daima yanlış ve yanlışçı olduğu gerçeğini de hatırlayalım) .

Bu, doğru olabilir. Bir tek koşulla. Eğer Okul, 1 Eylül 1858 den, sadece 22 gün önce açılmışsa, bu kayıt doğaldır ve doğrudur. Çünkü

A maddesindeki tarih çizelgelerinde belirttiğimiz gibi, hicri 1274 yılı 10 Ağustos 1858 de son bulmakta ve ertesi gün de 1275 yılı, 11 Ağustos 1858 günü'yle başlamaktadır.

Demek oluyor ki, ilk Orman Mektebi'miz, hicri 1274 yılı içerisinde (ancak son günlerinde) ve

11 Ağustos 1858 (milâdi)

gününden bir kaç gün önce öğretime açılmıştır.

Burada, şurasını da belirtmemiz yerinde olacaktır:

1274 yılı hicri değil de rumî olabilir mi?

Bu halde, 1274 rumî yılı, 12 Mart 1859 a kadar sürecektir. O zaman açılış daha ileri bir tarihe atılmış olacaktır ki, B maddesindeki çizelgeye benzer olarak yapılacak tarih dönüştürmeleri bunu olanaksız kılar. Kaldı ki yaptığımız kişisel araştırmalar, resmi belgelerde, rumî tarihlerin, hicri'lerinin hemen yanı başında kaydedilmiş olarak ancak 1280 yılından sonra kullanılmaya başlandığını göstermektedir.

D. Son olarak konu ile dolayısıyla ilgili olarak, aşağıdaki noktalar üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Sayın Halil Kutluk'un derlediği tarihsel belgelerden anlaşıldığı üzere,

Fransa'dan çağrılan iki orman mühendisi hakkındaki ilk yazı 15 Cemaziyelevel 1273 (11 Ocak 1857) tarihini taşımaktadır. (10, S. 179).

Yani hiç bir şekilde 1856 yılına inilememektedir.

M. Tassy ve M. Sthème'in, İstanbul'a hareket etmek üzere olduklarını bildiren, Paris sefiri'nin yazısı 12 Şaban 1273 (7 Nisan 1857) tarihlidir (10, S. 669).

Fakat yine aynı kişilerin, idare makamlarına verdikleri bir dilekçe 1 Mart 1857 tarihlidir ve bu dilekçe sahiplerinin İstanbul'da buldukları, ifadelerinden anlaşılmaktadır (10, S. 676). Son iki tarihteki çelişki dikkat çekicidir.

18 Zilkade 1273 (10 Temmuz 1857) tarihli bir belge ise, söz konusu kişilerin artık İstanbul'da olduklarını iyice kanıtıyor (10, s. 671).

Demek oluyor ki M. Tassy, 1857 şubatı yada nisan-mayıs ayları içinde İstanbul'a gelmiş; ilk olarak İstanbul çevresi daha sonra Sinop ormanlarını görmüş ve ancak bir yıldan fazla bir zaman geçtikten sonradır ki ilk «Orman Mektebi» nin açılışı gerçekleştirilebilmiştir.

L İ T E R A T Ü R

1. Akgür, A. Necati — Hicri Tarihleri Rumi ve Milâdi Tarihlere Çevirme Cetvelleri, (Basılmadı).
 2. Benhard, Prof. — Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri Yüksek Ziraat Enstitüsü yayını. Üniversum Matbaası, İstanbul, 1935.
 3. Dilgan, Hâmit, Prof. Dr. — Takvimler ve Tarih Tekabülleri. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi yayını. İstanbul, 1954.
 4. Encyclopaedia Britannica — U.S.A. 1947. Cilt 4, Calendar maddesi ve cilt 5, Chronology maddesi.
 5. Fahrettin, M. — Orman ve Av Dergisi. 1930, sayı 32.
 6. İslâm Ansiklopedisi — Maarif Matbaası, İstanbul, 1943. Cilt 2, Ay maddesi.
 7. Kafesoğlu, İbrahim — Selçuklu Tarihi. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları. Milî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.
 8. Kızılırmak, Abdullah, Doç. Dr. — Astronomi Dersleri, cilt I. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi. Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1964.
 9. Kutluk, Halil — Orman ve Av Dergisi. 1943, sayı 10.
 10. Kutluk, Halil — Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihi Vesikalar. Orman Genel Müdürlüğü yayını. Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1948.
 11. Kutluk, Halil — Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni. 1970, sayı 33.
 12. La Grande Encyclopédie — Paris. Cilt 8, Calendrier maddesi.
 13. Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış — Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi yayını. Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.
 14. Unat, Faik Reşit — Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu. Maarif Matbaası, Ankara, 1943.
 15. Yund, Kerim — Orman ve Av Dergisi. 1943, sayı 32.
-